

Finansdepartementet

Eskilstuna kommuns yttrande över remiss - Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn SOU (2024:50)

Sammanfattning

Eskilstuna kommun ställer sig positiv till utredningens intentioner och principiella utgångspunkter att systemet ska bygga på opåverkbara faktorer, vara träffsäkert och enkelt. Eskilstuna kommun är i grunden positiv till ett utjämningsystem som innebär likvärdiga förutsättningar för medborgarnas välfärd, oavsett var i landet man bor. Det är tydligt att det också finns glesbygdsfaktorer och socioekonomiska faktorer som gör att vissa kostnader kommer att vara högre i delar av landet. Samtidigt måste utjämningsystemet beakta det kommunala självstyret och inte slå undan incitamenten till att skapa en effektiv verksamhet.

Eskilstuna kommun välkomnar att utredningen presenterar förslag till ett mer utjämnande system. Det är positivt att modellen ses över och att underliggande data uppdateras. Variabler som inte har visat sig styra rätt föreslås tas bort vilket är välkommet. Eskilstuna kommun är därför positiv till förslaget och delar slutsatserna i sin helhet. Nedan följer ytterligare kommentarer på betänkandet.

Eskilstuna kommun vill i första hand skicka med följande synpunkter i den fortsatta hanteringen av betänkandet.

- Utredningsdirektiven trycker på att göra utjämningsystemen mer lättförståeliga, enklare samt mer transparenta. Här har inte utredningen fullt ut kommit i mål utan systemet är fortfarande oerhört komplext och det finns fortfarande delar som är påverkbara.
- Det måste säkerställas att incitament för att utvecklas och effektiviseras inte motverkas av systemets uppbyggnad.
- Eskilstuna kommun är positiva till färre riktade statsbidrag och förtydligat regelverk men önskar betydligt mer långtgående förändringar.
- Det införande bidrag som föreslås bör utformas så att kommuner som i enlighet med nya förslagen ska få ett ökat bidrag ska inte straffas med en sänkning år 1. Staten föreslås kompensera för detta.
- Det är bra att större vikt läggs på socioekonomi och gleshet även om det sistnämnda möjligen får lite för stort genomslag.

- Positivt att LSS-utjämningsen ses över och att påverkbarheten minskar. Eskilstuna kommun ser gärna en fortsatt utredning för att på sikt även få in insatser enligt socialtjänstlagen i utjämningsystemet.
- Positivt med utredningens förslag om att inte begränsa den kommunala beskattningsrätten.
- Föreslagna förändringar bedöms ej i tillräcklig omfattning ta hänsyn till de utmaningar som finns när det gäller grov kriminalitet och behovet av socialt förebyggande arbete.

Eskilstuna kommuns ställningstaganden

Översyn av riktade statsbidrag

För Eskilstuna kommun är det mycket viktigt att statsbidragen är ändamålsenliga och effektiva. Att utjämningsutredningen lägger förslag om begränsande principer för de riktade statsbidragen är därför bra. Genom att minska antalet riktade statsbidrag kan även den administrativa bördan som är kopplat till dessa processer reduceras och likaså kan planerbarheten öka i och med förslaget att omforma riktade statsbidrag till generellt statsbidrag. Det generella statsbidraget är även positivt för det kommunala självstyret.

Eskilstuna kommun är därför positiv till färre riktade statsbidrag och förtydligt regelverk men önskar betydligt ner långtgående förändringar. Eskilstuna kommun menar att riktade statsbidrag i stor omfattning skapar detaljstyrning, administrativ börda och resulterar ofta i att kommuner gör det man får bidrag för och inte alltid träffar rätt utifrån den enskilda kommunens förutsättningar. Det behövs ett mer långsiktigt, tillitsbaserat arbetssätt och att staten utvecklar uppföljning av kvalitet och resultat.

Översyn av inkomstutjämningsen

Eskilstuna kommun är positiva till den föreslagna höjningen av garantinivån från 115 till 116 procent och en uppdaterad genomsnittlig skattesats.

Översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner

Eskilstuna kommun är i huvudsak positiv till de föreslagna förändringarna i kostnadsutjämningsystemet. Utredningsdirektiven trycker på att göra utjämningsystemen mer lättförståeliga, enklare samt mer transparenta. Här har inte utredningen kommit fullt ut i mål utan systemet är fortfarande svårt att greppa i sin helhet och till viss del baseras förslagen fortfarande på faktorer som är påverkbara för kommunerna.

Det finns förståelse för komplexiteten i den här typen av system men det måste säkerställas att incitament för att utvecklas och effektiviseras inte motverkas av systemets uppbyggnad. Det kan handla om kommuners arbete med arbetsmarknadsinsatser, insatser mot välfärdsbrottslighet eller förebyggande sociala insatser. Tvärtemot borde systemet vara ett kraftfullt verktyg som skulle kunna användas för att driva kommuner och regioner framåt, inte minst i verksamhetsutveckling med stöd av digitalisering och ökat användande av AI. Detta

måste gå att kombinera och inte motverkas av kommitténs intentioner att minska och kompensera för kostnadsskillnader mellan kommunerna.

Skatteutjämningsystemet måste utgå från de behov som finns i samhället. Eskilstuna är, i likhet med andra större tillväxtkommuner, en kommun där det över tid har krävts väsentligt ökade resurser till bland annat arbetet med trygghet, mot grov kriminalitet och för social hållbarhet. Givet rådande utveckling i samhället, kommer dessa områden fortsatt kräva ökade resurser. Varken nuvarande system eller i föreslagna förändringar tas tillräcklig hänsyn till dessa utmaningar. Om systemet inte utjämnar för de utmaningar som samhällsutvecklingen innebär, försvagas samhällets förmåga att bryta organiserad brottslighet samt riskerar att öka kommunernas kostnader för individ- och familjeomsorg.

Nedan lämnas kortfattade synpunkter kopplat till respektive delmodell i det föreslagna systemet. I de delar som ej tagits med nedan har Eskilstuna kommun inga synpunkter.

Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Eskilstuna kommun anser att det är bra med objektiva parametrar kring behov i stället för enkätsvar och står bakom förändringen i att åldersgrupperna delas in i två, 6-9 år och 10-12 år.

Förskoleklass och grundskola

Den föreslagna modellen utgår från samma parametrar som kommunens grundskolenämnd använder för att fördela strukturersättning internt inom kommunen så Eskilstuna kommun är positiva till denna förändring.

Individ och familjeomsorg

Eskilstuna kommun är positiva till uppdelningen i två nya komponenter, en för barn- och ungdomsvård och en för övrig individ- och familjeomsorg. När det gäller modellen för ekonomiskt bistånd och övrig ifo skulle Eskilstuna kommun föredra om variabeln Andel ensamboende kvinnor 18 – 44 år med barn i ålder 0 – 17 år utökades till att omfatta alla ensamboende med barn oavsett kön. I Eskilstuna kommun utbetalas mer per hushåll till ensamstående män med barn än ensamstående kvinnor med barn även om antalet är betydligt färre.

Eskilstuna kommun är också tveksamma till variabeln roten ur tätortsbefolkningen. Det saknas tillräckliga beskrivningar till varför denna ska användas och snedvrider endast utjämnningen till mindre kommuners fördel.

Eskilstuna kommun förstår komplexiteten i att utforma ett rättvist system som inte ska vara påverkbart. I lämnat förslag finns delar kvar som är påverkbara och Eskilstuna kommun vill lyfta ett exempel där problem kan uppstå. Det handlar om exempel där Eskilstuna kommun ser familjer som skenseparerar och skriver sig och sina barn på olika adresser, allt för att få ökat ekonomiskt bistånd. I kostnadsutjämnningen gynnas kommunen av detta, dock ökar kostnaderna för ekonomiskt bistånd samtidigt. Det ekonomiska incitamentet att arbeta med denna typ av fusk riskerar därför att undermineras. Att arbeta med att motverka välfärdsbrottslighet ska alltid premieras.

Befolkningsminskning

En egen delmodell för befolkningsminskning har Eskilstuna kommun ingen synpunkt på. Däremot ser den demografiska förändringen annorlunda ut nu och det föds färre barn än på mycket länge. Vad detta innebär för systemet behöver förtydligas innan den nya beräkningsmodellen för befolkningsminskning läggs fast.

Översyn av LSS-utjämningsmodellen

Eskilstuna kommun ser positivt på att personalkostnadsindexet tas bort så att modellen blir mindre påverkbar. Utredningen lyfter frågan om utjämningsystem kopplat till socialtjänstlagen och även här är kommunledningskontoret positiva till förslaget att regeringen ger berörda myndigheter i uppdrag att säkerställa kvaliteten på uppgifterna avseende insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) för personer under 65 år för att en modell på sikt ska kunna införas.

Införandebidrag

Eskilstuna kommun förstår problematiken med att vissa kommuner drabbas hårt vid förändringar i utjämningsystemet. Utredningen skriver att ett införandebidrag innebär att kommuner och regioner som sammantaget drabbas av intäktsminskningar över en angiven nivå ges en viss tid att anpassa sina kostnader till förändringarna.

Systemet med införandebidrag behöver dock utformas på ett annat sätt än i förslaget. Eskilstuna kommun ska enligt det nya förslaget erhålla ett ökat totalt bidrag med 512 kronor per invånare.

Införandebidraget innebär dock att det första året med nya systemet skulle Eskilstuna kommun istället tappa 336 kronor per invånare. För Eskilstuna kommun innebär detta att istället för ett ökat bidrag på cirka 55 miljoner kronor så tappar kommunen 36 miljoner kronor. Detta är orimligt och drabbar kommunens verksamheter hårt. Förslaget från Eskilstuna kommun är att i första hand så bör införandebidraget finansieras via staten och de kommuner som får ett positivt tillskott ska få behålla detta fullt ut. Alternativt kan Eskilstuna kommun acceptera att för kommuner som den nya modellen ger positiv effekt, i vart fall lämnas utan negativ effekt de fem första åren.

Åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner

Eskilstuna kommun är positiva till att skattesatsen föreslås fortsatt vara upp till varje kommun att bestämma och anser vidare att förslagen som kan minska kommuners och regioners behov av skatteintäkter är positiva. Att genom olika åtgärder underlätta kommunernas och regionernas arbete med att effektivisera verksamheten är något Eskilstuna kommun anser är positivt.

ESKILSTUNA KOMMUN